ואי ס"ד או שדרה או גולגולת הני שבעה הויין כי קתני (סימן יחיד שהוא גילח ואחד) כל היכא דפליגי עליה רבים לאפוקי עצם כשעורה דיחיד הוא דפליג עליה [א]דתני' [ב]עצם כשעורה שנחלק לשנים ר"ע [א]מטמא ורבי יוחנן בן נורי מטהר ואי בעית אימא כי קתני אבר מן המת אבר מן החי לא קתני ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דנזיר מגלח על אהילו [ב]לאפוקי עצם כשעורה דלא ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דהדר ביה לאפוקי רביעית דם דלא הדר ביה דאמר ליה רבי לבר קפרא לא תשנה רביעית דם בחורה שהרי למודו של ר' עקיבא בידו ועוד המקרא מסייעו ועל כל נפשות מת לא יבא [ג]ר"ש אומר עד ימיו היה מטמא אם משמת חזר בו איני יודע תנא [ד]הושחרו שיניו מפני תעניותיו ת"ש [ה]דתניא [ו]בש"א [ג]רובע עצמות מן העצמים או משנים או משלשה ובה"א רובע מן הגויה מרוב הבנין או מרוב המנין אמר רבי יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש ודברי ב"ה כאחד שב"ש אומרים משנים או משלשה או משני שוקיים וירך אחד או משני ירכיים ושוק אחד הואיל ורוב (א) גובהו של אדם [ז]מגובה וב"ה אומרים מן הגויה או מרוב בנין או מרוב מנין הואיל וישנן במפרקי ידים ורגלים שמאי אומר אפילו עצם מן השדרה או מן הגולגולת [ח]שאני שמאי דמחמיר (ב) ליפשוט מינה טעמא דבית שמאי דמחמיר הא רבנן עד דאיכא שדרה וגולגולת לא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד דאתי מן השדרה ומן הגולגולת אבל היכא דאיתיה בעיניה אפילו חדא מינהון בעי רמי בר חמא רובע עצמות מן שדרה וגולגולת מאי [א] כי קתני חצי קב עצמות היכא דאיכא משאר אבריו אבל מן שדרה וגולגולת דחמירי אפי' רובע עצמות או דלמא לא שנא אמר רבא ת"ש השדרה והגולגולת ואי סלקא דעתך רובע עצמות דאתי מן שדרה וגולגולת [ב] חמיר ליתני על רובע עצמות הבא מן השדרה כו'

והא

לעולם או שדרה או גולגולת תנן. כי קתני דששה דברים הן בהנהו דפליגי עליה רבים אבל בעצם כשעורה דלא פליגי עליה רבים אלא יחיד לא חשיב ליה ממניינא ולעולם או שדרה או גולגולת תנן וחשיב להו תרי וליכא בהו אלא ששה דסמי (ג) מכאן שעורה. וליכא דאמרי כשעורה הוא ממנינא משום דאתיין לה מן המת אבל אבר מן החי סמי מכאן: **ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דנזיר מגלח על אהילו** (א) **לאפוקי עצם כשעורה.** דלדברי הכל לא מיטמא נזיר על אהילו. וא"ת רביעית דם דלא מיטמא באהילו וקתני לר"ע מיטמא נזיר באהילו דאיהו משמע ליה מעל כל נפשות מת לא יבא (ט) כדאמרינן לעיל (דף לח.) מנין לרביעית דם שמטמא באהל כו': **לא תשנה רביעית דם בחורה.** שחזר בו ר"ע דודאי לא חזר בו שלעולם היה סבור שרביעית דם הבאה מב' מתים מטמא באהל: **שהרי** ג) **למודו בידו.** (ד) למודו ערוך כך שהוא מטמא והנזיר מגלח. ותכ"א כשהוא בא ממת א' ה"ז מטמא באהל אבל אין הנזיר מגלח עליו עד שיהא בו א] ג) רביעית לוג: **עד ימיו.** כלומר כל ימיו היה מטמא ר"ע ד) שמא משמת חזר בו: **הושחרו שיניו.** של ר"ש: **מפני תעניותיו** ה). לפי שדרך גנאי היה משתעי עליה דר"ע ואמר אם משמת חזר בו: **ת"ש ב"ש אומרים רובע עצמות מן העצמות.** שאמרו שמטמאין באהל ומזה עליהן בשלישי ו) כגון שבא משני עצמות או משלשה עצמות אבל לא מעצם אחד: **וב"ה אומרים רובע.** עצמות שאמרו מן הגויה בזמן שהוא בא מרוב הבנין או מרוב המנין אבל משאר איברים שאין רוב בנין או רוב מנין אינו מטמא באהל: **משני שוקים וירך אחד.** ז) ג' איברים (ה) כב"ש ויהא בהן רוב בניינו וב"ה אומרים מרוב המנין אבל לא משאר אברים הרי הוא יכול להתקיים דברי ב"ה כמו במפרקי ידים ורגלים שיהא בהן רוב מנין וג' אברים כב"ש: **שמאי אומר.** רובע עצמות שאמרו אפילו הבא מעצם אחד מטמא באהל ומאי מעצם אחד כגון דאתי מן השדרה או מגולגולת: **מאי.** מי הוי נזיר מגלח עליו או לא: **דחמירי.** דאית בהו חומרא טפי משאר אברים: **ליתני.** בה בהדיא ועל רובע עצמות הבא מן השדרה של שני מתים ומן הגולגולת של ב' מתים שר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין ח):

והא

ואיבעית אימא כי קתני מידי דמת מידי דחי לא קתני. ולא תחשוב בהנך ששה דברים אבר מן החי: ואיבעית אימא כי קתני מילי דנזיר מגלח על אהילו לאפוקי עצם כשעורה. דאינו מגלח אלא על מגעו ועל משאו: ואיבעית אימא מידי דהדר ביה. שחזר' ר"ע כדקתני לעיל שחזר בו ר"ע לאפוקי רביעית דם הבאה מב' מתים דלא הדר וששה דברים דקא חשיב מהנך דהדר ביה ולעולם שדרה וגולגולת בתרי חשיב להו: דא"ל רבי לבר קפרא תלמידיה לא תשנה דם רביעית בחורה שהרי למוד ערוך הוא בפיו של ר"ע. דעל רביעית הבאה מב' מתים דנזיר מגלח ועוד המקרא מסייעו ובא להכחיש דברי האומר שר"ע חזר ב] ובא ר"ש לומר כרבי דר"ע לא חזר בו אלא שאמר דבר קנתור כלפי ר"ע שאמר אם משמת חזר בו איני יודע: [**אמר** ר"ש עד יום מותו של ר"ע היה מטמא. כלומר לא חזר בו]: **תנא** הושחרו שיניו. של ר"ש מפני תעניותיו מפני שאין דרך ארץ לדבר על רבו בלשון זה וישב[2] והתענה ימים רבים:

ת"ש דתני' ב"ש אומרים רובע עצמות מן העצמים מן השנים מן הג'. פירוש או משנים או משלשה אברים יטמא רובע עצמות באהל: ובית הלל אומרים מן הגויה. פירוש מעיקר הגויה מרוב הבנין או מרוב המנין שרמ"ח אברים יש באדם כדתניא[3] בריש מסכת אהלות וקכ"ה הם רוב מנין ואם תפס קכ"ה עצמות וקילף מעט מן כל אחד ואחד עד שהעמיד על רובע יטמאו באהל: **אמר** ר' יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש ודברי ב"ה אחד שב"ש אומרים משנים או מג' או מב' שוקים וירך אחד או משני ירכים ושוק אחד. נמצא רוב בנינו של אדם ג] תנינא במס' אהלו' (פ"א מ"ח) דקחשבינן[4] רמ"ח אברים וחשיב מלמטה למעלה פרסות הרגל וחשיב שנים בשוק חמשה בארכובה ואחד בירך לאחריה משמע ממתני' דהתם דשוק למטה מן הארכובה וירך למעלה: משני שוקים וירך אחד או משני ירכים ושוק אחד הואיל והוא רוב בניינו של אדם מגובה ומב' או משלשה דקאמרי ב"ש לאו דווקא אלא כלומר רובע עצמות הבא מרוב הבנין ורוב ד] המנין הוי לגובה האדם ירך ע"ג שני שוקים ויש מפרשים דשני שוקים וירך אחד קרי שנים לפי שהשוקים דקים ביותר והוו כחד ועם ירך אחד נחשבים כשני עצמות ושני ירכים ושוק אחד הרי שלשה לפי שהירכים עבים וגדולים נחשבין כשנים והשוק עמהם הרי שלשה: **וב"ה** אומרים מן הגויה מרוב המנין. הואיל וישנו ברוב[5] המנין דהיינו מפרקי ידים ורגלים וב"ש איירו ברובע הבא מרוב הבנין וב"ה איירו ברובע הבא מרוב המנין ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ומפרקי[6] ידים ורגלים ה] תנינא רוב המנין בלא רוב הבנין כדמפרש במסכת אהלות (פ"א מ"ח) דפרסת[7] הרגלים יש ל' ששה בכל אצבע ובפיסת היד שלשים ששה בכל אצבע הרי ק"כ אברים בידים וברגלים: **שמאי** אומר אפי' עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת. וקס"ד מדקאמר שמאי עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת מטמא באהל מכלל דרבנן דקאמרי לא עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת מטמא הא שדרה גופה או גולגולת גופה מטמא אפי' האי לחודיה והאי לחודיה דמשמע ליה דלא פליגי[8] [אלא] על האי ו] ב"ש עצם אחד משדרה ולב"ה בעינן שדרה וגולגולת ודחי שמאי[9] דמחמיר אבל לרבנן בעינן תרוייהו: **וליפשוט** מינה. לאידך גיסא דטעמא (דמחמיר) שמאי[10] דמחמיר ז] לטמאות בעצם משדרה לבד או בעצם מגולגולת לבד כדקתני או או הא לרבנן דלא תנן או או אלא השדרה והגולגולת ש"מ תרוייהו בעו ודחי עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד משדרה או מגולגולת אבל היכא דאיתא בעיניה שהשדרה שלימה אפי' חד מנהון ומשום דלא קתני במילתייהו דרבנן או או לא ניחוש לדקדק דב"ה לא חשו לפרש מילתייהו או דקיימי אמילתא דב"ש[11] דקאמרי או ומדב"ש נשמע לב"ה דבעו למימר או. מהרפ"ש: **בעי** רמי בר חמא רובע עצמות משדרה או מגולגולת מאי. מי אמרי' כי קתני במתני' דחצי קב עצמות דנזיר מגלח כגון דאתי משאר אברים כגון מרוב הבנין או המנין אבל משדרה וגולגולת דחמירי טפי אפי' רובע עצמות הבא מהן מגלח עליהן נזיר או דלמא לא שנא: **אמר** רבא ת"ש השדרה והגולגולת. דקתני במתני' דנזיר מגלח עליהן וקס"ד דליכא שדרה וגולגולת דלית בהן רובע עצמות ואי לא הויא בהן רובע עצמות לא מגלח ולהכי פריך ואי ס"ד רובע עצמות דאתי משדרה וגולגולת חמיר ליתני במתני' רובע עצמות הבא מן השדרה והגולגולת ולמה לי דתני במתניתין השדרה והגולגולת דמשמע דווקא כשהן שלמין

הא

עין משפט
נר מצוה

מא א מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הלכה ד:

מב ב מיי' פ"ו מהלכות נזירות הלכה ו:

מג ג מיי' שם הלכה ג ופ"ב מהל' טומאת מת הלכה ט י ופ"ג שם הלכה א ועיין שם בכ"מ. סמג עשין רלא:

◆

נוסחת הריב"ן

א) דנזיר מגלח על אהילו וא"ת רביעית דם לא מטמא כו' וקתני מיהו לר"ע מיטמא: ב) שלמודו בידו תלמוד ערוך בפיו כך: ג) חצי לוג: ד) היה מטמא ר"ע בכולן ו' דברים ולא חזר בו הס"ד: ה) מפני תענייותיו משום דאמר דברים שאינן כדי כנגד ר"ע שאמר אם משמת חזר בו הס"ד: ו) ובשביעי: ז) שיהא בהן ג' אברים כו' רוב בניינו רוב בניינו כב"ה ובית הלל אומרים כו' הרי הן יכולים להתקיים דברי ב"ה במפרקי כו': ח) מטהרין עד שיהא בה רובע עצמות מן השדרה וגולגולת של מת אחד אלא מדלא קתני הכי ש"מ דחצי קב של עצמות גמירי ואפילו בשדרה וגולגולת. ומי אמר רבא הכי דברובע עצמות לא סגי בשדרה וגולגולת הס"ד:

◆

הגהות התוספות

1. נ"ל שחזר בו. 2. נ"ל ובכה. 3. נלנ"ל כדתנן. 4. כצ"ל קחשיב. 5. נלנ"ל רוב. 6. נ"ל ובמפרקי. 7. נ"ל דבפרסת. 8. נ"ל דלא פליגי עליה כולי האי דלשמאי בעינן עצם אחד והשאר נמחק. 9. נ"ל שאני שמאי. 10. נ"ל דשמאי. 11. נ"ל דשמאי. וכן בסמוך.

◆

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתנן] ב) אהלות פ"ב מ"ו, ג) [תוס' דאהלות פ"ד], ד) [חגיגה כב:], ה) [מילתא דרבי יהושע ליתא במשנה ולכך שפיר גרסי' דתניא], ו) עדיות פ"א מ"ז ופ"ו משנה ג, ז) בכורות מה. גרים בגדול, ח) [לקמן נג.], ט) [ויקרא כא].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' הואיל ורוב בניינו של אדם מגובה: (ב) שם שאני שמאי דמחמיר טפי ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר: (ג) רש"י ד"ה לעולם וכו' דסמי מכאן שעורה וכו': (ד) ד"ה שהרי וכו' תלמוד ערוך היא כך בידו שהוא מטמא וכו' שיהא בו חצי לוג: (ה) ד"ה משני וכו' ג' אברים לב"ש ויהא וכו' וג' אברים לב"ש:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' (כי קתני חצי כו' עד לא שנא) תא"מ (ועיקר הבעיא קאי על טומאת אהל דתנן בפ"ב דאהלות רובע עצמות מרוב הבנין כו' ואמר רבא ת"ש השדרה והגולגולת הייט מתני' דאהלות שם): [ב] שם חמיר נ"ל טמא:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה שהרי וכו' עד שיהא בו רביעית. תיבת רביעית נמחק וצ"ל חצי: ב] תוד"ה ואי בעית אימא וכו' שר"ע חזר ובא. תיבת ובא נמחק. וצ"ל וכן ר"ש בא לומר כצ"ל: ג] ד"ה אמר ר"י וכו' של אדם תנינא. תיבת תנינא נמחק וצ"ל מגובה: ד] בא"ד הבא מרוב הבנין ורוב הבנין כצ"ל: ה] ד"ה וב"ה וכו' ומפרקי ידים ורגלים תנינא. תיבת תנינא נמחק וצ"ל מצינו. א"מ ויעו"ש: ו] ד"ה שמאי אומר וכו' דלא פליגי אלא על האי ב"ש נמחק תיבת ב"ש וצ"ל דב"ש אומרים: ז] ד"ה וליפשוט וכו' למחמיר לטמאות בעצם וכו' כצ"ל:

◆

פי' הרא"ש

אבר מן המת וכו' פי' כי קתני (בכללה) אבר מן המת ובכללו אבר מן החי הלכך בכללא קא מני ו' ובפרטא קא מני ז'. לאפוקי עצם כשעורה דאין הנזיר מגלח אלא על מגעו ועל משאו ועל רביעית דם דקתני ס"ל לר"ע דנזיר מגלח על אהלו וקשה דבמתני' מוכח ר"ע דנזיר מגלח על רביעית דם מק"ו דעצם כשעורה ודיו לבא מן הדין להיות כנדון. וצ"ל לפי הך שינויא בודאי ר"ע גמרא גמיר דנזיר מגלח על רביעית דם ואף על אהלו ובמתני' לדבריו דר"א קאמר: מידי דהדר ביה ר"ע כדקאמר לעיל ורביעית דם לא חזר בו כדמפרש ואזיל: הושחרו שיניו מפני תעניותיו משום שלא דבר בלשון כבוד על רבו בהא דקאמר אם משמת חזר בו: ב"ש אר' רובע עצמות. הבא מן העצמות מב' או ג' וב"ה אר' הבא מן הגויה מרוב המנין דהיינו קכ"ה איברים או מרוב הבנין ואם קצע מכולן רובע עצמות טמא: יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה שלא נחלקו בדבר זה. מב' שוקים וירך א' והב' דקאמרי ב"ש לאו דוקא דלעולם מתלתא נמי. וי"מ מב' שוקים וירך א' לא חשיב כי אם ב' לגבי ב' ירכים ושוק אחד שהשוק הוא קטן מן הירך שהוא למטה מן הארכובה והירך הוא למעלה מן הארכובה ובמס' אהלות דחשבינן אברי האדם ממטה למעלה קא חשיב ב' דשוק ה' בארכובה וא' דירך: שמאי אר' אפי' עצם א' מן השדרה מן הגולגולת. וקס"ד מדקאמר שמאי אפי' עצם א' מן השדרה או מהגולגולת מטמא באוהל מכלל דרבנן דפליגי אמרי שדרה. או גולגולת דאי לאו הכי מפלגה פלוגתייהו יותר מראי: ומשני שמאי דמחמיר. אבל רבנן לעולם תרוייהו בעו. לפשוט מיניה. טעמא דשמאי דמחמיר לטמא בעצם משדרה לבד או מגלגולה לבד כדקתני או הכי רבנן דלא תנו או אלא השדרה והגולגולת עד דאיכא שדרה וגולגולת אבל היכא דאיתיה בעיניה חד מנהון. ושמאי דמחמיר לטמא אפי' בעצם הוצרך למתני או דלא תימא כולי האי לא מחמיר אלא בעי עצם מכל חד מנייהו אבל לרבנן דמצריכי שדרה שלימה או גולגולת שלימה לא צריך

פי' הרא"ש (המשך)

למתני או: היכא דאיכא משאר איברים מרוב בניינו או מרוב מניינו. ליתני על רובע עצמות הבא מן השדרה ומן הגולגולת וכ"ש שדרה וגולגולת דקס"ד דליכא שדרה וגולגולת שאין בהם רובע עצמות. ח) אלמא דיש שדרה וגולגולת בלא רובע וא"כ היכי בעי למפשט מדקתני שדרה וגולגולת ולא קתני רובע עצמות הבא מן השדרה או מן הגולגולת אלמא דרובע לא מטמא הא איצטריך למתני שדרה וגולגולת לגופיה אע"פ שאין בהם רובע ולעולם אימא לך דרובע הבא [משדרה וגולגולת] טמא ולא אתפרש היכא אמר רבא ר"מ דדייק לה מהך דאמר רבא לעיל בפרקין לא נצרכה אלא לרוב בניינו או לרוב מניינו שאין בהם רובע קב עצמות וכה"ג איכא למימר נמי על שדרה וגולגולת. בתר דשמעה מר' עקיבא לא אתפרש והר' יעקב מפי' דרבא אמרה למתני' על מתני' דאהלות דקא חשיב ר' דברים שר"ע מטמא וקא חשיב שדרה וגולגולת מב' מתים ורובע עצמות מב' מתים. ואי אין שדרה וגולגולת פחות מרובע אמאי איצטריך לשנותן. ותריץ רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהם רובע אבל מקמי דשמעה לר"ע הוה ס"ד דאין שדרה וגולגולת פחות מרובע וקשיא לן אמאי קאמר בתר דשמעה מר"ע הא מקמי הך דר"ע קתני במתני' ואלו מטמאין באהל וקתני השדרה והגולגולת ורובע עצמות ועלה נמי בעי לשנויי לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהם רובע:

ח) אלו נ"ל ויהא רבא הוא דאמר לא נצרכה אלא וכו' אלמא דיש שדרה וכו'.